

РЕЦЕНЗІЯ НА ФІЛОСОФСЬКИЙ РОМАН:

Юрій Чумак. Дарунок цариці Древи. К. : Арт-Економі. 2016. – 320 с.

Стаття є рецензією на твір філософської прози українського письменника Юрія Чумака «Дарунок цариці Древи». Зазначено, що автор твору шукає власний шлях в пізнанні Бога через рідну природу. Описані звичаї, обряди і магія виростають із конкретно древлянської землі, базуються на її легендах і переказах. Підкреслено, що саме національний ґрунт дає силу творові Юрія Чумака.

The article is a review of a work of philosophical prose Ukrainian writer Yuri Chumak «Gift of Queen Drive». Indicates that the author of the work finding its own way in the knowledge of God through nature. Describes the customs, rituals and magic rise of specifically the drevlyani lands, based on its legends and translations. Emphasized that the national soil gives strength to the work of Yuri Chumak.

Цього року у видавництві «Арт Економі» вийшла книга Юрія Чумака «Дарунок цариці Древи». Це його перша книга. Пропрацювавши над нею п'ять років, автор каже про це так: «На певному етапі писання сам засумнівався: чи зможу передати зрозумілою мовою те, що звично називають "високими матеріями"? Мені уявлялося, що для цього потрібно поєднати містичний романтизм Карлоса Кастанеди, детективний реалізм Дена Брауна та дані сучасних наукових енциклопедій. Чи взявся за посильне, досі не знаю».

А й справді, попередники в Юрія Чумака могутні. Згаданий Ден Браун дасть фору багатьом у побудові гострого сюжету на основі таємничих послань з минулого. Ще більш небезпечним для автора є американець Карлос Кастанеда з його бестселером «Вчення дона Хуана». І по ідеї, і в манері написання твори цих письменників критично близькі один до одного. Кастанеда пише про те, як індіанський жрець передає герою свої містичні знання. Так само у Юрія Чумака поліщук дід Аким щедро ділиться язичницькими віруваннями зі своїм спадкоємцем, героєм твору.

При такому розкладі братися за роман наважився б далеко не кожен. Однак, великий Хемінгуей сказав: «Безглуздо писати про те, про що вже було написано, якщо не сподіваєшся написати краще». Юрій Чумак спробував і, видно з усього, спробував марно.

Книга «Дарунок цариці Древи» вирізняється із загалу вже тим, що не піддається жанровій класифікації. В ній поєднано на перший погляд непоєднуване. Основу роману становить філософський виклад язичницьких уявлень про світобудову – з усіма складовими наукового твору, як то зноски, посилання, цитати і аж до списку використаної літератури. Деякі місця цього трактату і по мові нагадують наукову працю, потребуючи певного попереднього рівня підготовки читача.

Разом з тим в романі є пригодницький сюжет, характерні герої, живописання природи, мудрі діалоги

та небезпечне протиборство добрих і злих персонажів – себто, атрибути цілком художнього тексту. Спершу така суміш здається штучною, але згодом ловиш себе на думці, що, як не дивно, наукові вставки надають художньому вимислу містичну правдоподібність.

А тим часом події в романі розгортаються наступним чином.

Інспектор по охороні довкілля, від імені якого ведеться розповідь, їде в поліську глибинку, на північну Житомирщину у відрядження. Там він зустрічається з народним філософом дідом Акимом. Світоглядні бесіди, підкріплені працями великих мислителів і галюциногенними видіннями героя, переконують його у справжності дідових теорій.

Далі довідуємося, що ланцюг язичницьких вірувань, котрий тягнеться з незапам'ятних часів до наших днів, тримається на передачі знань щораз новому жерцеві. В особі головного героя дід Аким побачив такого жерця. Щоб передати йому предковичні знання, слід виконати певний ритуал. З цього, власне, і починається вся пригода. Офіційна церква, спираючись на правоохоронні структури, з усіх своїх сил намагається перешкодити язичникам. Герой та його помічниця Юля навперегін зі своїми недругами розшукують сховані ритуальні речі. Для розв'язання головоломки вони використовують географічні карти, етимологію сучасних назв та історичні легенди. Додамо сюди розшифрування стародавнього рукопису – і розповідь набирає вигляду детективу.

Сам сюжет строго вкладається в міфічні сім днів. Навіть опосередковані речі створюють в підсвідомості читача сакральне сприйняття роману. Це, як і ще ряд деталей, свідчить, що твір непогано пророблений композиційно. Однак, щодо художньої складової твору, то тут поруч із здобутками в автора є широкий простір для росту і вдосконалення.

У творі виразно проступає постать діда Акіма. Харизматична особа цього народного філософа викликає симпатію. Мудрий жрець обізнаний із сучасною наукою, вільно оперує поняттями «великий андронний колайдер» і «бозон Хігса». Часом він має свій погляд на загальноприйняті в сучасній науці поняття і, скажімо, порівнює теорію гравітаційного колапсу з правдивістю розповідей барона Мюнхаузена про те, як той самостійно витягнув себе за волосся з болота. Головний герой теж виглядає неординарно – хоча б тому, що він, а не хто інший, був обраний провидінням, аби підхопити естафету язичництва.

А от персонажі другого плану – водій Віталій, практикантка з прокуратури Юля, представники влади – хоч і мають якісь характерні риси, проте емоційно слабо впливають на читача. Здається, вони слугують письменникові лише для передачі інформації або для просування сюжету. Штучність персонажів твору викликана насамперед неживою мовою їхніх діалогів. Важко уявити, щоб капітан міліції на прохання підозрюваного зателефонувати прорік щирою українською: «Таке право вам гарантує Конституція і особисто капітан Ковальчук! Дзвоніть. До речі, ще невідомо, чи потрапите ви сьогодні на службу...» ; нереально виглядає і піднесений тон сільського водія Віталія, коли він представляється головному героєві: «Буду вашим вірним зброєносцем і провідником. Ласкаво просимо в дикий край азалії, чорниць та комарів». Вихолощена мова академічних словників робить героїв стерильно однаковими, позбавляє індивідуальності. Однак, не станемо зупинятися на мовній проблемі детальніше, бо це біда не лише «Дарунку цариці Древи». Це біда всієї української літератури.

Якщо примиритися з попереднім зауваженням, то варто відзначити, що читається текст легко, автор намагається писати ясно навіть про малозрозумілі чи маловідомі речі. Описи зазвичай підсмачені іронією: «Багатотисячне крилате військо, утворене виключно комариним жіноцтвом, перебуває в безперервному пошуку нових джерел крові. ...Допоки представники «сильної статі», виконавши благородну справу продовження роду, мирно попивають квітковий нектар та відновлюють сили, комарихи вперто штурмують нас навіть під час руху».

Автор точний в деталях. Деякі сторінки навіть скидаються на подорожні нотатки натураліста: «По обидва боки дороги картина доволі одноманітна, але не нудна. Жовто-коричневі піщані горби поросли світло-зеленим, майже білого кольору лишайником, відомим як «біломошник». Він утворює плями найрізноманітнішої конфігурації: розпливчасті, розірвані, видовжені килими-доріжки. Горбисті підвищення, плавно зливаючись між собою пологими схилами, переходять один в інший, безперервно перекочуються декількаметровою хвилею, заколисують погляд» – і т. д. Щоправда, хотілося б, щоб такі колоритні описи частіше ставали ще й ареною драматичних подій, бо в протилежному випадку вони мають недобру здатність гальмувати динаміку розповіді.

Та для Юрія Чумака і персонажі, і сюжет – тільки приправа до основного його завдання, до побудови авторської концепції язичництва.

Створене почасти з уламків дохристиянських вірувань, а почасти домислене автором роману, вчення діда Акіма відтворене в книзі напрочуд природно. Іноді здається, що читаєш не художній роман, а настанови справжнього язичницького жерця. Реальність описуваного досягається тим, що впереміш із домислами Юрій Чумак оперує завідомо правдивими фактами. Будь-хто може побачити на карті ріки і населені пункти, на які вказує автор. В Інтернеті без особливих зусиль знаходимо унікальну пам'ятку природи – Кам'яне село на Поліссі, де розгортаються найдраматичніші події роману. Цитати, якими пересипані діалоги героя з дідом Акімом, теж справжні, взяті у мислителів минулого. Вигадка, побудована на фундаменті правди, підфарбовує роман своєрідним шармом, і це, як на мене, найпривабливіша сторона твору Юрія Чумака.

Бесіди з дідом Акімом торкаються вічних питань: життя і смерті, взаємовідносин людського «я» і Бога, виникнення світу. За великим рахунком суть філософії язичництва полягає в тому, що Бог водночас єдиний і багатоликий. Він живе скрізь і в кожному. Людське «Я» здатне усвідомити себе окремо від Бога, але не здатне впливати чи противитися його волі в самому собі. Нерозрішимо для людського розуму протиріччя між окремішністю нашого «Я» і разом з тим проявленням Бога в ньому ще у «Влесовій книзі» названо великою тайною. Пізніше до схожого бачення світобудови приведуть роздуми не одного філософа сучасності.

Але коли філософ просто визнає неспроможність людини пізнати цю тайну, то письменник мусить дати відповідь читачу. І тоді автор «Дарунку цариці Древи» пише про Бога і «Я»: Бог розділив «єдиного себе на «Я» та «Не я». Заради власного існування. Як це робить жінка, що носить в утробі своє дитя», а абзацом раніше: «І я зміг по-новому переосмислити визначальну причину всіх речей – наша свідомість відособлена від безмежного, всеохоплюючого, неозначеного електрона «Ніщо» та ОДНОЧАСНО єдина з ним! Чи таке можливе? Так є!».

Не з усім читач погодиться, не всі відповіді його задовольнять. Але вже саме бажання доєднатися до діалогу із персонажем роману свідчить, що питання автор піднімає далеко не банальні. Тому з виходом книги «Дарунок цариці Древи» маємо непоганий дарунок для тих, хто цікавиться духовним життям наших предків.

Але як же бути з Карлосом Кастанедою? Здається, Юрій Чумак вирішив це питання на свою користь. Коли Кастанеда в «Ученні дона Хуана» виводить нас на космополітичний шлях містики й езотерії, то в Юрія Чумака ті ж питання глибоко вкорінюються в національний ґрунт. Язичницькі обряди і магія виростають із конкретно древлянської землі, базуються на її легендах і переказах. Як земля додавала сили античному герою Антесеві, так національний ґрунт дає силу творові Юрія Чумака. Не наважуся сказати, що у двобої з Кастанедою переміг Юрій Чумак, але те, що на ринзі наш автор виглядає потужно і достойно – це безперечний факт.

Рецензенти:

Лозко Г.С., д-р філос. наук, професор;

Стадник М. М., д-р філос. наук, професор.

© Карасьов М. В., 2016

Дата надходження статті до редколегії 15.09.2016